

21:30, Szerda (november 30.), DUNA Televízió

Dickens szelleme
(The Ghosts of Dickens' Past)

kanadai életrajzi dráma, 90 perc, 1998

rendező: Bruce Neibaur
forgatókönyvíró: Bruce Neibaur
zeneszerző: Kurt Bestor
operatőr: Yves Bélanger
producer: Rick B. Larsen

szereplő(k):
Christopher Heyerdahl (Charles Dickens)
Cary Lawrence (Catherine Dickens)
Tony Calabretta (Cabby)
Seann Gallagher (William)

Helen King (Rebecca)
Jane Gilchrist (a házinéni)
Jennifer Bertram (Muffin)
Sheena Larkin (Miss Burdett-Coutts)

Az ifjú Charles Dickens-t (Christopher Heyerdahl) tehetséges ifjú írónak tartják a 19. század eleji londoni szalonokban. A fiú talán a kelleténél többet is álmodozik anyagi jólétről és kevesebbet kitartó munkáról. A városban való csavargásai során találkozik egy titokzatos kisasszonnyal, aki megmutatja neki a valóság sötétebbik oldalát. Dickens megismeri írói munkásságának igazi alanyait, akikről senki sem írt korábban: a segítségre szoruló árvákról és elesettekről. A megrendítő tapasztalatok bírják rá az ifjú Dickens-t olyan megindító és örökérvényű emberi történetek megírására, mint például a Karácsonyi mese, avagy Az Isten pénze.

*

DICKENS MŰVEI - MEK

Dickens, Charles: Dombey és Fia
Regény
<http://mek.oszk.hu/03800/03831>
Dickens, Charles: A Jarndyce-örökösök
<http://mek.oszk.hu/02400/02421>
Dickens, Charles: Karácsonyi ének
<http://mek.oszk.hu/00300/00366>
Dickens, Charles: Két város
Regény három könyvben
<http://mek.oszk.hu/03500/03586>
Dickens, Charles: Kis Dorrit
<http://mek.oszk.hu/04100/04168>
Dickens, Charles: Nehéz idők ; Karácsonyi ének
<http://mek.oszk.hu/10100/10170>
Dickens, Charles: A Pickwick Klub
<http://mek.oszk.hu/02400/02479>
Dickens, Charles: A Pickwick Klub
MVGYOSZ hangoskönyvek
<http://mek.oszk.hu/03300/03323>

Dickens, Charles: Twist Olivér
<http://mek.oszk.hu/00300/00368>

CHARLES DICKENS
TÜCSÖK SZÓL A TÚZHELYEN
AZ OTTHON TÜNDÉRMESÉJE

<http://mek.niif.hu/03600/03689/html/01.htm#3>

*

CHARLES DICKENS
(1812-1870)

Úgy kezdődött, hogy ez a Charles Dickens nevű, sok mindent próbáló angol kispolgári fiatalember megpróbálkozott az újságírással is, és kiderült, hogy kitűnő riporter, aki nemcsak gyors és megbízható, hanem éles szemű megfigyelő is, és senki mással össze nem téveszthető humora van. Nos, történt egyszer, hogy egy kiadónak volt néhány tucat rajza, amelyet egy grafikus egy készülő regényéhez készített, de a regény nem készült el, mert az író hirtelen meghalt. A képekkel azonban mégis csinálni kellett valamit, mert már kifizették. A kiadó tehát odaadta a népszerű fiatal újságírónak (huszonöt éves volt akkor), hogy rakja olyan sorrendbe, ahogy akarja, és találjon ki hozzájuk egy történetet. Dickens fantáziája elkezdett működni, és megírta a Pickwick Klubot, minden idők egyik legmulatságosabb regényét, a fura alakok és fura helyzetek enciklopédiáját, a klasszikus polgári Anglia szeretettjeljes torzképét. A regény Boz írói álnév alatt jelent meg. És egyszeriben siker s hamarosan világsiker lett. Dickens minden művészi erénye benne van ebben a könyvben.

Ezeknek a dickensi erényeknek élén az emberszerető humor áll. Semmi sincs távolabb tőle, mint a szatíra, hiszen úgy nevet, hogy azonnal megért és megbocsát. Akiknek pedig nem bocsát meg, a gonosz embereknek, a javíthatatlanoknak, Dickensnél nem jut nevetés. De nem is jut nekik semmi jó: a gonoszoknak bűnhődniük kell.

Dickens a világirodalom legnaivabb lángelméje. Hisz az erény megigazulásában és a bűn bűnhődésében. Pedig az egész angol realizmusban sincs olyan író, aki olyan mélyen látott volna a nyomorba, a megalázásba, a polgári társadalom lényegéhez tartozó igazságtalanságba, mint ez az ízig-vérig romantikus alkatú elbeszélő. És egész életművében a szenvedők, az elesettek, a kisemmizett szegények mellé állt. Különös romantikus, hiszen

nincsenek hősi alakjai, mindig a kisemberekről ír, a szívtelen tőkés nála mindig elítéltetik. S ráadásul a valóság részleteinek olyan jó megfigyelője, hogy a naturalisták közül is csak a legnagyobbak közelítették meg, holott a naturalizmus művészi kultuszt csinált a részletek aprólékos leírásából. Hát akkor miért romantikus Dickens? - Azért, mert nála végül is mindig - mint isteni-költői igazságszolgáltatás - az eszmény érvényesül: az ábrándokban élő polgári erkölcsi eszmény a nagyon jól látott és megrajzolt polgári valóság fölött. Ezért lehetett, anyagi naivsága miatt, az egész polgárság ünnepelt kedvence. És ezért lehet, valóságglátása és részvéte miatt, előbb az elnyomott, majd a felszabaduló egész emberiség kedvence. A szívbéli jóság ugyan általában nem irodalmi-művészi mérce, de éppen Dickens esetében mégsem mellékes a megítélésnél, hogy alighanem az egész világirodalomban ő a legérzőbb szívű jó ember, akinek megragadóan kedves emberi egyénisége átsüt minden bekezdésen. Szereti és magához öleli az embereket, köztük az olvasót is, és velük együtt egyszerre könnyezik és mosolyog a világ sok furcsaságán. Dickenset egyszerűen nem lehet nem szeretni. Még elképesztő korlátoltságát is a szívünkbe zárjuk. És szeretnők vele együtt hinni, hogy a jóknak végül is jó lesz az életük, a rosszakat pedig előbb-utóbb megbünteti vagy az igazságos törvény vagy a valóság egészében megnyilvánuló Gondviselés.

Tulajdonképpen ő fedezte fel az irodalom és általa az olvasók számára a nyomort, a külvárosokat, a kispolgári otthonokat, az érző szívű szegény embereket, az elhagyott gyermekeket, az ostoba és embertelen iskolákat, lelencházakat, árvaházakat, ő fedezte fel a keserves életű gyermekeket, és mindezek körében a különcebbnél különcebb bogaras alakokat. Közben olyan szemérmes volt, ahogy azt elvárta a hivatalosan képmutató angol polgárság Viktória királynő évtizedeiben, a gyarmatosító világbirodalom fénykorában. Mi ma már álszeméremnek érezzük az erotikának azt a teljes hiányát, amely jellemzi a kor egész angol irodalmát s benne Dickensét is. Mintha az emberekre nem volna jellemző, hogy kétneműek, a szerelmet alig-alig lehet megkülönböztetni a testvéri szeretettől. Még az annyira önéletrajzi jellegű Copperfield Dávidban - ahol a hős kétszer is megnősül - sem vehetjük tudomásul, hogy ezeknek az oly szemléletesen látható férfi- és nőalakoknak testük is van. De hát éppen ezért adták oda az aggodalmas régebbi szülők már gyermekeiknek is, akiket riadtan óvtak, nehogy megtudják azt, amit valójában nagyon is sejtettek, vagy éppen tudtak.

Dickens regényeiben az alakok, a környezetek, a hangulatok fontosabbak, mint a cselekmények. Pedig csaknem valamennyi története igen izgalmas, nemegyszer már-már bűnügyi regényeknek - afféle krimiknek - tekinthetők. Az író mindvégig izgatja a bűn, amelyet elsősorban a nyomor következményének tart. Ámbár csaknem ugyanígy termeli nála a bűnt a szívtelen pénzvágy is. De nála az igazi nemes lelkű embert nem ronthatja meg sem a nyomor, sem a pénz. Itt van egyik leghíresebb regénye, a Twist Olivér. A nyomorúság és a bűn világának nagy körképe, a londoni alvilág szörnyűségeinek tárháza. Dickens szinte felfedezőúton járt, amikor a polgárok számára megfigyelte és leírta, hogy milyen pokol foryog alattuk. De a jókat - így elsősorban a minden kísértésnek kitett Twist Olivért - nem ronthatja meg a bűn csábítása, és emberi derékságával felemelkedik a polgári lét mennyországába. A gonoszak pedig meglakolnak. Soha ilyen együgyű rémtörténettel nem tudták feltárni a nagyváros valóságos mély rétegeit. Soha ennyi derűvel nem tudták kifejezni a részvétet az emberi szenvedések iránt.

Dickens gyakran ír a polgári világ másik végéről, a tőkés üzletemberekről (Nicholas Nickleby,

Dombey és fia). Kitűnően ismeri a környezetet, és merőben nem ismeri a tőkések valódi lelki rugóit. A rideg szívű üzletemberek meglakolnak, vagy legalábbis magukra maradnak, a jószívűek boldogulnak. Van egy nagyon szép meséje, a Karácsonyi ének (a Karácsonyi történetek sorozat legismertebb darabja), amely arról szól, hogy Scrooge úr, az önző, gazdag ember boldogtalan magányában él, de karácsony estén megjelenik előtte halott üzlettársának lelke és látomásokban mutatja meg neki az önzés boldogtalanságát. Scrooge megretten sivár jövőjétől, és elmegy szegénysorban élő rokonához, aki boldog családi életben él, és e derűs körben megtalálja a sohasem ismert boldogságot. Mert hát Dickensnél még a kísértetmesék is londoni polgárok és londoni kisemberek körében játszódnak, és aki megjavul, annak nemcsak joga, hanem lehetősége is van a boldogságra.

Könyveinek hosszú sorában akadnak történelmi regények is (Barnaby Rudge, Két város története). Ezekben a legkevésbé fontos a történelem, fontosabb a regényes cselekmény, és igazán fontosak az alakok.

A polgári élet lehetőségei és veszélyei legváltózatossággal alighanem a Kis Dorrit-ban vonulnak az olvasó elé. Nyomasztó adósság, adósok börtöne, válságba jutott család - mindez igen komor regény témája lehetne, és mégis szüntelen mosoly kíséri a szorongató történetet. Dickens annyira hisz a jók megigazulásában, hogy látni és láttatni tudja az élet bajainak komikumát. Vigyázat! Ez nem a részvétlen kívülálló kaján nevetése, hanem az együttérző vigasztaló mosolya.

Ő maga főművének a háromkötetes Copperfield Dávidot tartotta, amely - mint tudjuk - némileg önéletrajz. És az útra visszatekintő szemében megszépül minden egykori nehézség, noha elmond minden szomorúságot. Legszebb része a gyermek- és kora ifjúkorról szóló első kötet. Sokan sorolták már ezt a kötetet az irodalom legszebb olvasmányai közé. És a mindig szemléletes Dickens talán ebben a regényében formálta meg a legemlékezetesebb alakokat, jókat is, rossz-szívűeket is. Ezek nála mindig azonnal felismerhetők, mivel a jók mindig szépek, vagy legalábbis vonzók, a rosszak mindig csúnyák, néha egyenesen riasztó szörnyeteg formájúak. Aki nem eléggé csúnya, az idővel megjavul. És ha megjavul, meg is jutalmazza az élet. Ennél tovább már senki sem mehetett el a romantikus emberábrázolásban. De ez a szélsőséges romantika mégis a jóság és a gonoszság valóságára vall. Ezek a gyakran bűnügyi ponyvához közel álló történetek többet mutatnak meg a polgári élet tényleges rémségeiből, mint nem egy nála sokkal realistább író társadalomképe. És éppen ez a dickensi titok: romantikus mesélőkedvvel, ábrándos világszemlélettel oly sokat elmondani az élet igazságáról. Erre nem elegendő magyarázat a kitűnő riporter megfigyelőkészség, ez csak a részletek hitelességét és szemléletességét biztosítja. Alighanem a mélységes emberi részvét, az igazság feltétlen akarása, az emberek iránti szeretet - amelyhez természetesen egy rendkívüli írói tehetség is kellett - érteti meg velünk, hogy ennyi naivitással hogyan lehetett remekműveket írni.

HEGEDŰS GÉZA

<http://dickens.lap.hu/>